

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาค้นคว้ามุ่งที่จะศึกษาแนวทางการปฏิบัติตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวังทอง ซึ่งคณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
2. หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
3. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา
5. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
6. ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
7. นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา
8. แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
9. กฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
10. มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา
11. แนวคิดตามหลักการบริหาร
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นวิธีการที่นำมาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา เดล (Dale.1994. อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547, หน้า 7) ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบที่เน้นการตรวจจับ (Detection) อันได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Inspection) และการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ทั้งสองกิจกรรมนี้เน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือและประสิทธิภาพของเทคนิคที่ใช้ในการตรวจจับความผิดที่เกิดขึ้น จุดอ่อนของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้คือ

การลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว (Retrospective หรือ Reactive) การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบที่สองเป็นสิ่งที่ เพิ่งเกิดขึ้นในสองทศวรรษหลังนี้ มีลักษณะที่เน้นการป้องกันก่อนที่ความผิดจะเกิดขึ้น (Preventive หรือ Proactive) แบ่งย่อย ได้ 2 ประเภท คือ การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ (Total & Quality Management หรือ TQM) เดล (Dale) ได้ให้ความหมายของ การประกันคุณภาพว่า หมายถึง กิจกรรมหรือปฏิบัติการทั้งหมดที่เป็นระบบ และมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่าสินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้ ส่วนการจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบหรือ TQM นั้น เดล (Dale) ได้ให้คำจำกัดความว่า

“TQM เป็นปรัชญาการบริหารจัดการที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้งปวงที่จะตอบสนอง ความคาดหวังและความต้องการต่าง ๆ ของลูกค้า ชุมชน และเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่าที่สุด โดยการพัฒนาและใช้ประโยชน์สูงสุดจากศักยภาพของพนักงาน ทุก ๆ คน ในอันที่จะมุ่งมั่นไปสู่การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง”

การประกันคุณภาพเป็นระดับหนึ่งของวิวัฒนาการการบริหารจัดการเชิงคุณภาพที่ยังไม่บรรลุถึงขั้นของ TQM แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจากการบริหารจัดการเชิงคุณภาพแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับ โดยให้หันมาเน้นการวางแผนป้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการสร้าง ความมั่นใจกับผู้เกี่ยวข้องว่า ผลผลิตที่ออกมาจะมีคุณภาพตามที่คาดหวัง การประกันคุณภาพยังคงมีการเน้นความสำคัญของคุณภาพ และประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดและเทคนิควิธีวัด สิ่ง que เพิ่มขึ้นมาก็คือการสร้างความมั่นใจ โดยการมีมาตรการป้องกันไม่ให้ความผิดพลาดเกิดขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการออกแบบ และ ขั้นตอนดำเนินการจนถึงขั้นที่ได้ผลผลิตออกมา นอกจากจะมีการนำผล การประเมินในทุกขั้นตอน มาใช้เพื่อการวางแผนออกแบบ และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

ความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างการประเมินคุณภาพและการประกันคุณภาพ มองเห็นได้ อย่างชัดเจนในบริบทของการศึกษา เมอร์การอยด์ และมอร์แกน (Murgatroyd, S. & Morgan, C.1994) ได้จำแนกลักษณะเด่นของการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ 5 ประการคือ

1. มาตรฐานการศึกษากำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก
2. มาตรฐานเขียนในรูปของความคาดหวังที่โรงเรียนจะต้องบรรลุถึง
3. มาตรฐานต้องสามารถประเมินได้โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นปรนัย
4. มาตรฐานต้องใช้อย่างเสมอภาคไม่มีการยกเว้นปราศจากเหตุผลสมควร

5. การประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวน (Audit and Review) การทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดหลักการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

สิปปนนท์ เกตุทัต และคนอื่นๆ (2540, หน้า 208) ได้ให้ข้อเสนอเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาหลายประการ ดังนี้

1. สถานศึกษาทุกระดับจะต้องมีกลไกควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนที่ดี นับตั้งแต่คุณภาพการสอนของครู คุณภาพของห้องสมุด คุณภาพของการบริการต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียนหรือนักศึกษาโดยกลไกดังกล่าวต้องเป็นกลไกที่ชัดเจนตรวจสอบได้
2. หน่วยงานและสังคมภายนอกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและดูแลคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังโดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต
3. ต้องมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาไปประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้สถาบันเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ และความชอบธรรมในการนำเงินประชาชนมาใช้ในการศึกษา
4. สื่อมวลชนต้อง “เล่น” ข่าวการศึกษาในด้านคุณภาพมากขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชน และกระตุ้นให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาสนใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง
5. การให้หน่วยงานที่เป็นกลางทำการประเมินคุณภาพและจัดอันดับสถาบันการศึกษา (Ranking) เช่น ที่มีการจัดในหลายประเทศ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลการประเมินนี้เพื่อผลักดันสถาบันการศึกษาด้านคุณภาพต่อไป

เจษฎา เข้มประเสริฐ (2540, หน้า 39) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาตามแนวของ ISO 9000 ไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐานเครื่องชี้วัดเบื้องต้นที่จะบ่งชี้ถึงคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในขณะนี้ คือ

1. การบริหารการใช้หลักสูตร
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ความศรัทธาของผู้ปกครองและชุมชน

ตามหลักการบริหารนั้น การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ และในกระบวนการพัฒนาคนในสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้น จะต้องใช้กระบวนการบริหารที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

โดยไม่หยุดผู้บริหารและครูในสถานศึกษาจะต้องมีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติอย่างไร และถ้าจะให้เด็กมีคุณสมบัตินี้แล้ว ผู้บริหารและครู ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาเด็กไปสู่เป้าหมายนั้น โดยต้องเป็นกระบวนการบริหารที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันคิดช่วยกันวางแผน (Plan) ว่าจะต้องทำอย่างไร แล้วช่วยกันทำ (Do) ช่วยกันตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่อง (Action) โดยจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับวงจร PDCA ดังนั้น ถ้าหากมีกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาที่ถูกต้องชัดเจน คุณภาพที่ดีเป็นผลตามมา ซึ่งจากแนวคิดของนักวิชาการ สรุปได้ว่าการที่จะให้โรงเรียนต่าง ๆ จัดการเรียนให้ได้ผลผลิตตามจุดหมายของหลักสูตร และมีคุณภาพใกล้เคียงกันนั้น กระทรวงศึกษาธิการจะต้องมีการกำหนดมาตรฐาน และตัวบ่งชี้กลางปัจจัย กระบวนการผลิต และผลผลิตเพื่อให้โรงเรียนต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางในการบริหารการศึกษาให้คุณภาพสูงกว่ามาตรฐานและตัวบ่งชี้กลางที่กำหนดไว้ ส่วนโรงเรียนใดที่สามารถจัด การศึกษาให้มีคุณภาพสูงกว่ามาตรฐานกลางก็จะเป็นสิ่งที่ดี หรือโรงเรียนใดเห็นว่าน่าจะเป็นมาตรฐานให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นก็สามารถทำได้ สิ่งสำคัญต้องตระหนักว่า ทำอย่างไร นักเรียนและผู้ปกครองหรือลูกค้า จึงจะเกิดความพึงพอใจ ถ้าจะให้ลูกค้าพึงพอใจและประทับใจในสินค้าและบริการก็จะทำให้โรงเรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ นั่นคือ ตามสมมุติฐานที่เชื่อว่าถ้าหากปัจจัยและกระบวนการมีระบบมาตรฐานที่ดีผลผลิตย่อมมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 8)

หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาครอบคลุมถึงมวลกิจกรรมและภารกิจทางวิชาการและการบริการ/การจัดการที่มีการวางแผนล่วงหน้าและมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบเพื่อที่จะสร้างความมั่นใจที่สมเหตุสมผลว่า ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การออกแบบและการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาจะยึดหลักการต่อไปนี้

1. คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพจะเน้นการสร้าง ความพึงพอใจให้กับผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก
2. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา และเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น ไม่ใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

3. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรกะ และความสมเหตุสมผล

4. การตรวจสอบการวัดและการประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผนเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมิใช่ การจับผิดหรือการตัดสินให้รางวัลหรือลงโทษ

5. คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานการศึกษา กรอบหลักสูตรและแผนการสอน) และ กระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6. การประกันคุณภาพการศึกษาเน้นความสำคัญของการสร้างความรู้ ทักษะ และ ความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้เกิด การมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7. การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายใน ระหว่าง หน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับและการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ การศึกษาและภูมิภาค

8. ภาวะความเป็นผู้นำและการทำตามคำมั่นสัญญา (Commitment) ของผู้บริหาร สถานศึกษาและการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการประกัน คุณภาพการศึกษา

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำหรับหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษาไม่ใช่การจับผิด
2. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ ไม่ใช่เป็นกระบวนการแยกส่วนจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา
3. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนใน สถานศึกษา

หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

สถานศึกษาทุกแห่ง ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบัน พุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการดังนี้

1. จัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
3. จัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษา
4. กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
6. ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา กำกับติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
7. แต่งตั้งคณะบุคคล ดำเนินการตรวจสอบทบทวนและรายงานการดำเนินงานตามแผน
8. การจัดให้ผู้เรียนทุกคน ทุกช่วงชั้น ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับประเทศและระดับเขตพื้นที่
9. จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีและเผยแพร่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 6 เรื่อง มาตรฐานและการประกันคุณภาพ การศึกษากำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก (พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542, หน้า 5 – 6)

การประกันคุณภาพภายใน คือ การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษานั้นเองหรือโดย หน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

การประกันคุณภาพภายนอก คือ การประเมินผลและติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานรับรองเพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มี การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโดยประกาศ กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2546 เพื่อเป็นแนวทางจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัด

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

เกษมา วรวรรณ ณ อยุธา (2541, หน้า 16) ให้ความหมายไว้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงระบบประกันคุณภาพที่เกิดขึ้นเพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุจุดสำคัญคือ เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับและมีโอกาสพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

สงบ ลักษณะ (2541, หน้า 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาคือการวางแผน และการปฏิบัติหน่วยผลิตที่มุ่งเน้นจะผลิตสิ่งที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการ ดังนั้นการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบการศึกษาควรได้รับการประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงกับความมุ่งหวังของสังคม

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542, หน้า 153) กล่าวว่าระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการรับประกันระบบการบริการคุณภาพของสถานศึกษา เป็นการสร้างความมั่นใจว่าผลผลิตเมื่อออกมาจากกระบวนการแล้วจะมีคุณภาพที่ดีตรงตามความต้องการของลูกค้า ผลผลิตต้องตอบสนองต่อลูกค้าและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรงได้แก่ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อมได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 2) เสนอขอบข่ายการประกันคุณภาพการศึกษา คือ แผนงานและปฏิบัติงานทั้งหลายที่เป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการให้การศึกษาคงจะสนองต่อคุณภาพได้ โดยมีแนวคิดดังนี้

1. มาตรฐานการศึกษา คือ การกำหนดคุณลักษณะบ่งชี้และเกณฑ์ชี้วัด
2. การควบคุมและการแทรกแซงคุณภาพ คือการติดตามตรวจสอบและการกำหนดมาตรการ เพื่อให้สถานศึกษาให้ผลผลิตสินค้าตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยกำหนดให้มีการประเมิน ตรวจสอบเป็น 2 ลักษณะ

2.1 การประเมินเป็นการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียน และรายงานให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

2.2 การประเมินภายนอก เป็นการติดตามผลตรวจสอบจากผู้ประเมินภายนอก ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการอิสระซึ่งอาจจะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายทำหน้าที่ประเมิน ทุก 5 ปี ใช้เวลา 3 - 7 วันแล้วเสนอรายงานให้ โรงเรียนทราบ แก้ไขปรับปรุง และประเมินก็ใช้เกณฑ์มาตรฐานแต่ละระดับ เช่น มาตรฐานระดับ ท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับสากล เมื่อคณะประเมินทำการประเมินโรงเรียน และโรงเรียนไม่ พัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ผู้บริหารโรงเรียนถูกพิจารณาและลงจากตำแหน่งไปและ ผู้ประเมินอีกเช่นกัน ถ้าทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ไม่มีผลงานก็ลงจากตำแหน่งไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 40)

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันให้ กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกระดับของวงการการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกันเป็นระบบมุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและคุณธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542, หน้า 6) ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหารและจัดการคุณภาพสมัยใหม่ ที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าผลิตผลหรือการบริการที่เป็นผลผลิตของ องค์กรจะมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยที่ความเชื่อมั่นนี้ต้องอยู่บนรากฐานของหลักวิชา ข้อเท็จจริง หลักฐานเชิงประจักษ์ และความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญ

การสร้างเชื่อมั่นซึ่งเป็นเกณฑ์หลักของการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ การวางแผนป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นของการ ออกแบบและการกำกับดูแลตรวจสอบและทบทวนเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในทุกขั้นตอนของการผลิต ซึ่งต่างจากรูปแบบการประเมินแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับเมื่อปัญหาสำคัญในขั้นผลิตได้เกิดขึ้น แล้ว นอกจากนี้การสร้างเชื่อมั่นยังรวมถึงการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัย อันได้แก่ รูปแบบ กรรมวิธี และเทคนิควิธีที่เป็นนวัตกรรมที่มีหลักฐานทางทฤษฎีและผลการวิจัย เชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือรองรับไปประยุกต์ใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิด

ความมั่นใจอย่างมีเหตุผลว่าการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งระบบจะนำสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างน่าไว้วางใจ และจะมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในวงจำกัดที่น้อยที่สุด

การประกันคุณภาพในบริบทของการปฏิรูปการศึกษาที่ใช้มาตรฐานเป็นแกนนำนั้น การสร้างความมั่นใจจะเริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานในระดับเป้าหมายการศึกษาของชาติ โดยนำข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศมาใช้ในกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับสังคมไทยในอนาคตในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะใช้เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติที่เหมาะสมกับกาลสมัยและทันเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกและสามารถนำไปพัฒนาเป็นมาตรฐานวิชาการในกรอบหลักสูตรซึ่งจะใช้เป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่อไป ในระดับสถานศึกษาการประกันคุณภาพจะครอบคลุมถึงการสร้างความมั่นใจโดยการใช้ข้อมูลสารสนเทศ องค์ความรู้และการวางแผนป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตั้งแต่ในขั้นการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการในกรอบหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การติดตาม ตรวจสอบ และทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้มีการแก้ไขปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพผลผลิต การจัดทำรายงาน และนำเสนอข้อมูล การประเมินสำหรับการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ และสำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในระยะต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 2) เสนอว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย รัฐพยายามจัดส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพให้เกิดขึ้นในหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษาทุกระดับ ดังจะเห็นได้จากนโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่กำหนดนโยบายในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนด้วยต้องการให้เป็นเครื่องมือในการรักษาคุณภาพให้ได้มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2540, หน้า 38) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. ผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่มีคุณภาพที่สังคมพอใจ
2. ยังไม่มีมาตรฐานกลางที่โรงเรียนต่าง ๆ พึ่งประสงค์และพึงพอใจ
3. มีความสับสนและขาดสภาพสมดุลของแนวคิดต่างๆ เชิงนโยบาย เช่น การรวมอำนาจ การกระจายอำนาจ การควบคุมจากส่วนกลาง การให้โรงเรียนเป็นอิสระและอยู่ในความดูแลของท้องถิ่น สัดส่วนของการบังคับวิชาเรียนและการปล่อยให้เลือกเสรีความเข้มงวดใน

มาตรฐานความรู้ความสามารถและคุณธรรมจริยธรรมกับการยินยอมให้มีความยืดหยุ่นที่หลากหลาย การวัดผลผู้เรียนที่ยังไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน

4. ขาดมาตรฐานที่จะกำกับ กำชับให้โรงเรียนดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ตามแนวทางการใช้หลักสูตรให้ได้ผลสำเร็จจริงจัง

5. ขาดแรงจูงใจหรือขาดแรงเสริมเพื่อการยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ปฏิบัติงานขาดความเป็นธรรมในการเลื่อนระดับตำแหน่ง ตลอดจนการพิจารณาเงินเดือนประจำตำแหน่งในสายบริหารสายผู้สอน และสายสนับสนุน ไม่ได้ให้ความเสมอภาคอย่างทัดเทียมกัน

การประกันคุณภาพการศึกษา จึงเป็นกระบวนการ แผนงาน ยุทธศาสตร์ ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพ มาตรฐานสากล สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการรายงานผลเป็นการประเมินค่าความก้าวหน้าของโรงเรียนอย่างมีหลักการว่าได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นวิวัฒนาการของการบริหารการจัดการเชิงคุณภาพ โดยเน้นการบริหารป้องกันอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันความผิดพลาดเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผลผลิตจะมีคุณภาพตามคาดหวัง คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียนที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับช่วงต่อในทุกระดับชั้น เรียกว่า คุณภาพภายในการศึกษา คือกิจกรรมการประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาและกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทำให้เป็นคน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักฟังตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543, หน้า 2) แต่การจัดการศึกษาของไทยยังไม่สามารถพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณภาพบรรลุตามความ

คาดหวังของสังคมได้ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและ
นักรการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา กรมวิชาการได้พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีการพัฒนาให้เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อ
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้
ความคิดและทักษะในการปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เกิดความสุข การมีงานทำ
และมีรายได้ มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติของตน แต่จากการ
ประเมินผลการศึกษาของกรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่าเยาวชนไทยยังคงมี
คุณลักษณะบางประการที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรและสภาพที่พึงปรารถนาของ
สังคมไทย (กรมวิชาการ, 2542, หน้า 1)

รุ่ง แก้วแดง (2542, หน้า 1) กล่าวว่าการจัดการศึกษาที่ดีจะต้องสอดคล้องกับการ
เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี แต่การจัดการศึกษา
ของไทยในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สังคม และประเทศ ยิ่งเมื่อต้องเผชิญ
กับความคาดหวังของสังคมที่จะให้การศึกษาที่มีบทบาทในการเตรียมความพร้อมคน ให้พร้อม
สำหรับการแข่งขันในสังคมโลกด้วยแล้ว ก็ยิ่งเห็นความสับสน ความล้มเหลว และความล่าช้า
ที่เป็นปัญหาของการศึกษามากขึ้น

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 21-22) ได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาไทยโดยภาพรวมคือ
การไม่สามารถเตรียมคนไทยให้สามารถเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกที่หมุนเร็ว
และรุนแรง ทำให้คนไทยอ่อนแอ ชัดแย้ง ทำลายตนเอง และเกิดสภาพวิกฤต สังคมไทยไม่สามารถ
ผนึกตนเองไว้ในดุลยภาพได้ ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น การพังทลายของสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ การพังทลายของชีวิตครอบครัว การพังทลายของชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมไทย
ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด ปัญหาทั้งหลายเหล่านี้เป็นปัญหาวิกฤต
ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนั้นสังคมไทยจำต้องรีบปฏิรูประบบการศึกษาอย่างเร่งด่วน
เพื่อเตรียมความพร้อมให้คนไทยสามารถเผชิญยุคใหม่แห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเข้มแข็งเพื่อให้
รอดพ้นจากปัญหาดังกล่าว

ปัญหาการศึกษาของไทยมีหลายด้าน เช่น ด้านความครอบคลุมและความเสมอภาค
ในโอกาส ด้านคุณภาพการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ และด้านการจัดสรรงบประมาณ
เพื่อการศึกษา โดยเฉพาะด้านคุณภาพการศึกษา เป็นประเด็นวิกฤตที่ต้องเร่งแก้ไข เพราะมีผู้สำเร็จ
การศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่ยังไม่มีความรู้ที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถ ความรู้

การคิดวิเคราะห์ การสร้างความรู้ การมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เหมาะสมในโลกการทำงาน เช่น การทำงานเป็นทีม ความสามารถด้านการสื่อสารการพูด ความสามารถด้านภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นสำหรับการเผชิญกับโลกยุคแห่งการเรียนรู้ ยุคการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และปัญหาเรื่องการอ่อนด้อยในด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544, หน้า 5)

จากมุมมองและทัศนะขององค์กรและบุคคลสำคัญดังกล่าวที่เห็นพ้องต้องกันแสดงให้เห็นว่า การศึกษาไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตอย่างยิ่ง และจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น เพราะคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคน สังคม และประเทศ ปัญหาการจัดการศึกษาดังกล่าวทำให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและนักการศึกษาได้ร่วมกันคิดหาแนวทางที่จะพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้สามารถพัฒนาคนได้อย่างมีคุณภาพ โดยเห็นสอดคล้องต้องกันว่าในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้นกระบวนการที่จะสามารถสนองต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยนั้นคือการประกันคุณภาพการศึกษา ดังจะเห็นได้จากมีนักวิชาการให้ทัศนะไว้ ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2542, หน้า 275) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า เพื่อให้การศึกษาของไทยมีคุณภาพและมาตรฐาน จำเป็นจะต้องมีการวางระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาตื่นตัวในการแข่งขันกันสร้างคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของชาติทุกระดับการศึกษา

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 64) ได้เสนอมาตรการ 8 ประการ เพื่อปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยในมาตรการที่ 3 ให้มีการออกกฎหมายมาตรฐานและการประเมินการศึกษาเป็น 1 ใน 8 มาตรการเหล่านั้น

สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2543, หน้า 28) และอรุณ จันทรวานิช (2542, หน้า 78) ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปหรือปรับเปลี่ยนการศึกษา ให้การศึกษามีคุณภาพได้ มาตรฐานว่า จะต้องมีการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การใช้แผนยุทธศาสตร์ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยเฉพาะกระบวนการที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยจะเป็นกลไกผลักดันให้ทุกปัจจัยมีคุณภาพ และการนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ องค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ให้แนวคิดที่สอดคล้องกันในการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาว่า มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเป้าหมาย กระบวนการหลักของการจัดการศึกษา ที่จะเป็นหลักประกันได้ว่าการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ไม่ว่าจะใครจะเป็นผู้จัดการศึกษา โดยรัฐ เอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล องค์กร หรือสถาบันใด การจัดการศึกษานั้นจะต้องได้คุณภาพและมาตรฐาน ในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษานั้น จะต้องเริ่มสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของตนเอง การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทำให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544, หน้า 141 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 2-6)

สรุปได้ว่า จากมุมมองและทัศนะของนักวิชาการและองค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังกล่าวต่างมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาของไทยและแนวทางในการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น โดยเห็นว่ากระบวนการที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การประกันคุณภาพการศึกษา ที่ถือว่าเป็นกระบวนการบริหารที่จะต้องดำเนินการไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ตามกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพนักเรียนเป็นสำคัญ

ด้วยความจำเป็นของกระบวนการประกันคุณภาพศึกษาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมากในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับต่างๆ ทุกระดับ เช่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 6 มาตรา 47-51 กำหนดไว้ ดังนี้
 มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน

ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคลหรือหน่วยงานที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง ที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าว ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

นอกจากมีการกำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวแล้วในกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในกรอบนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542, หน้า 41) ดังนี้

นโยบาย ข้อ 6 คุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานมาจากการปฏิรูปหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน ปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูปการบริหารจัดการ และปฏิรูประบบควบคุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดไว้ในข้อย่อยที่ 6 คือ มีระบบประกันคุณภาพในระดับสถานศึกษา และมีระบบการติดตาม ประเมินผล เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาได้รับการรับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ นักเรียนที่จบการศึกษามีมาตรฐานตามที่กำหนดไว้

ในสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบาย เป้าหมายและ มาตรการ ที่เกี่ยวกับประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในการศึกษาไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานถือปฏิบัติ (สมเดช สีแสง. 2543, หน้า 68) ดังนี้

นโยบาย ข้อ 7 จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนทุกโรงเรียน มีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกัน โดยมีเป้าหมายให้ทุกโรงเรียนมีระบบการประกัน คุณภาพการศึกษา เน้นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมเพื่อให้บรรลุมาตรฐาน คุณภาพการศึกษา ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และมีองค์รวบผิดดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาในระบบเครือข่ายจากส่วนกลางถึงส่วนภูมิภาคนี้

สรุปได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมาก และเห็นว่ากระบวนการที่จะสร้างความมั่นใจในคุณภาพการศึกษาแก่ประชาชน สังคม และ ประเทศชาตินั้นก็คือการประกันคุณภาพการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายด้านการ ประกันคุณภาพการศึกษาไว้ทุกระดับของหน่วยงานที่จัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับกรม ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับสถานศึกษาดังกล่าว

แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้มีการศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาแนวคิดของ การประกัน คุณภาพการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์การประกันคุณภาพของธุรกิจและอุตสาหกรรมบริการ และภาระงานของสถานศึกษามาเป็นกรอบแนวดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษา

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กระทรวง- ศึกษาธิการ มอบหมายให้กรมวิชาการรับผิดชอบโดย แต่งตั้งคณะอนุกรรมการดำเนินการศึกษา และกำกหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานตามมาตรา 47 และ มาตรา 48 เพื่อเป็นกติกาให้แก่สถานศึกษาส่วนการปฏิรูปเป็น หน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษากำหนดแนวปฏิบัติตามสภาพแวดล้อมและศักยภาพของ สถานศึกษา

ต่อมาอนุกรรมการเห็นชอบให้มีการศึกษาร่างระบบที่กำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่าหน่วยงาน ต้นสังกัดและสถานศึกษาสามารถดำเนินการตามกฎกระทรวงและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษาโดยจัดทำโครงการศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาในเขตการศึกษา 3, 5, 7, 9, 11

ครอบคลุมสถานศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น(เทศบาล) รวม 21 โรงเรียน นำร่างระบบดังกล่าวไปทดลองดำเนินการระหว่างปีการศึกษา 2543 โดยมีเครือข่ายการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิของทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาและนักวิชาการศึกษาเขตการศึกษา 3 , 5 , 7 ,9 และ 11 รวมทั้งศึกษานิเทศก์ของจังหวัดที่ดูแลสถานศึกษาในโครงการ ผลการศึกษาและพัฒนาระบบดังกล่าว พบว่า สถานศึกษาทุกแห่งสามารถนำระบบการประกันคุณภาพดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยมีการจัดระบบและวิธีการเหมาะสมกับสภาพสถานศึกษาของตนเองทั้งนี้ผลการดำเนินโครงการยังได้เอกสารแนวดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในจำนวน 7 เล่ม ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางแก่สถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้สามารถศึกษาทุกแห่งสามารถจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตนเองได้ อย่างช้าภายใน ปีการศึกษา 2548 กรมวิชาการได้เสนอร่างกฎกระทรวง ดังกล่าวผ่านคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการกฤษฎีกา ขณะที่รอกฎกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการให้มีประกาศกระทรวงเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย ต่อมาเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาดำเนินการและแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการประกันคุณภาพภายในกระทรวงศึกษาธิการขึ้นกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้คำปรึกษา กำกับ ดูแล ติดตาม ผลการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน

กฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 47 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยพลเอก อติเรกสาร ให้ไว้ ณ วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 รายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตามมาตรา 18 (2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 2 ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจาก สถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐาน การศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- (1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- (2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- (3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- (4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- (5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- (6) การประเมินคุณภาพการศึกษา
- (7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- (8) การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามวรรคสอง ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 3 ให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ข้อ 4 ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- (2) กำกับ ติดตามและให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ

ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

(3) เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน และ รายงาน คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 5 ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 6 สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาในระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนสถานศึกษาท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 7 ให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักและครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

(1) เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความจำเป็น อย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

(2) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

(3) กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือมีผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

(4) กำหนดแหล่งวิทยาการภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ

(5) กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษารวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดามารดา ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

(7) กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ 8 ให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งมีการกำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ข้อ 9 ให้คณะบุคคลตามข้อ 4 (3) ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ข้อ 10 ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญ ด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ข้อ 11 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 10 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

และเปิดเผยต่อสาธารณชน

ข้อ 12 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริมสนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

- (1) จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
- (2) จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปีหรือเป็นรายภาค
- (3) จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ข้อ 13 ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบ

ข้อ 14 ให้หน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบและเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับสนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผลดูประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรก ที่ยังไม่ได้จัดตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้บรรดาอำนาจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นอำนาจของหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด

มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีดังนี้ (กระทรวงศึกษา, 2542, หน้า 35-38)

1. ให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามกำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 47)

2. ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 48)

3. ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ โดยจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (มาตรา 49)

4. ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา บุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น (มาตรา 50)

5. ในการที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดให้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อมูลเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดหากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข (มาตรา 51)

แนวคิดตามหลักการบริหาร

ตามหลักการบริหารนั้น การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ

กระบวนการพัฒนาคนในสถานศึกษาก็เหมือนกับการสร้างบ้าน เพียงแต่การสร้างบ้านนั้น ต้องใช้สถาปนิก ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมาดำเนินการ และเมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เสร็จเลย ไม่ต้องทำต่อ แต่กระบวนการสร้างคนนั้น ผู้ที่เป็นสถาปนิก คือ ครู และผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคคลภายในจะต้องร่วมกันพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพดี และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่หยุด ดังนั้น แนวคิดการบริหารใช้หลักวงจร PDCA ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 8-10)

1. การร่วมกันวางแผน (Plan) หมายถึง บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ

2. ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Do) หมายถึง ทุกคนลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน พร้อมจดบันทึกข้อมูลเพื่อการตรวจสอบ

3. ร่วมกันตรวจ (Check) หมายถึง ทุกคนร่วมกันตรวจสอบกันเอง โดยสลับการตรวจสอบผลงานกันเองหาจุดเด่น จุดที่ต้องการปรับปรุง

4. ร่วมกันปรับปรุง (Action) หมายถึง ทุกคนร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจและให้เป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ ดังนั้น แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่สถานศึกษาจะนำไปใช้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้ (วินัย นุ่นพันธ์, 2544)

1. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (child-center development) เป็นแนวคิดมุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ การดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาต้องเป็นไปเพื่อคุณภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ (all can learn) การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงมุ่งเน้นความสามารถของสถานศึกษาในการบริหารจัดการให้คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานเป็นสำคัญ

2. การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (school-based management : SBM) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้วยสถานศึกษาเป็นหน่วยงานปฏิบัติ ซึ่งคุณภาพการศึกษาสามารถสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นที่สถานศึกษา ความอิสระคล่องตัวในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็นการแสดงความรับผิดชอบของสถานศึกษาในการระดมสรรพกำลังทั้งในสถานศึกษา ชุมชน และสังคมมาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

3. การมีส่วนร่วมและร่วมคิด ร่วมทำ (participation and collaboration) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้คนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา (all for education) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคน และกับสังคมโดยส่วนรวม (education for all) การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น การเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และภายในสถานศึกษาเองต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและร่วมคิดร่วมทำของผู้บริหาร ครูและบุคลากร

ทุกคน การกำกับติดตามและการประเมินผล เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของความรับผิดชอบ และความผูกพันที่จะมุ่งมั่นร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ

4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา (decentralization of education) เป็นแนวคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (stakeholders) ซึ่งเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ การศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และจำทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามความต้องการในการประกันคุณภาพของสถานศึกษา นอกจากนี้สถานศึกษาจะสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง และชุมชนแล้ว สถานศึกษาควรกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แต่ละงานในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่หรือภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อตลอดจนการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรให้มีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอ

5. การแสดงความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (accountability) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา และการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ได้มาตรฐานคุณภาพต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กำหนด ดังนั้น ในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะต้องแสดงความสามารถในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งรายงานให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบความก้าวหน้า และความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนยอมรับการตรวจ ประเมินจากองค์กรภายนอกและผู้ปกครอง ชุมชน สังคม หรือผู้เกี่ยวข้องทุกคน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

ชัชวาล บ่อมไชยา (2541) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารระบบคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการ

ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากอยู่ 4 ด้าน คือ การจัดทำแผนและโครงการพัฒนา การจัดองค์การบริหาร คุณภาพ การกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน และการดำเนินการตามแผน นอกจากนี้ การปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามขนาดโรงเรียน โดยส่วนรวม พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีระดับการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 อยู่ 2 ด้าน คือ การกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียนโดยโรงเรียนขนาดเล็ก มีการปฏิบัติงานมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ การนิเทศและติดตาม โดยโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมีการปฏิบัติงานมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 (2543) ได้ศึกษาเรื่องการวิจัย สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขต การศึกษา 6 เพื่อเป็นการวิจัยติดตามและประเมินผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในเรื่องการ ประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพ และความสามารถของ สถานศึกษาทุกแห่งในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้เพียงใด ซึ่งมี ตัวแปรที่ศึกษาวิจัย 3 ด้าน คือ

1. การเตรียมการในเรื่องการจัดวางตัวบุคลากรและการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และ ความตระหนักในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา
2. การวางแผนคุณภาพในเรื่องการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน การจัดทำ ธรรมนูญโรงเรียน และการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
3. การบริหารคุณภาพในเรื่องของการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานการพัฒนา บุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการกำกับ ติดตาม และการประเมินผล พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6 นั้น ตัวแปรที่อยู่ในรับคุณภาพ 3 (ดี) คือการวางตัวบุคลากร และตัวแปรที่อยู่ในระดับคุณภาพ 1 (ปรับปรุง) คือการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน

เมชวิน พุ่มมาลี (2543) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู เกี่ยวกับความพร้อม เพื่อการประกันคุณภาพและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เอกชน ประเภทนอกระบบโรงเรียน ที่เปิดสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เกี่ยวกับความพร้อมใน ปัจจุบัน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอน ด้านบุคลากร ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจการ

นักเรียน/นักศึกษา และด้านผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นว่า โรงเรียนโดยเฉลี่ยในแต่ละด้าน ทั้ง 7 ด้าน เรียงลำดับจากน้อยไปหามากดังนี้ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอน ด้านกิจการนักเรียน/นักศึกษา ด้านปรัชญา และเป้าหมายของโรงเรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ ของผู้เรียน ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ

ชาติชาย พิมพิไสย (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ และด้านการกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรใน โรงเรียนปฏิบัติงานตามธรรมเนียมโรงเรียน ส่วนปัญหาการปฏิบัติงานการควบคุมคุณภาพ การศึกษามีอยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่สำคัญ คือด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา และ ข้อเสนอแนะที่ควรพิจารณาใน การประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่

- 1) การปฏิบัติงานภายในโรงเรียนควรดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในธรรมเนียมโรงเรียน
- 2) การกำกับ ติดตาม ควรปฏิบัติอย่างจริงจัง การพัฒนาครูผู้สอน

ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

ทำเนียบ มหาพรหม (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการติดตามการปฏิบัติงานตาม มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า

- 1) โรงเรียนได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับ “ปานกลาง” เรียงลำดับ คือ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยและด้านผลผลิต
- 2) การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษามีปัญหา อยู่ในระดับ ปานกลาง ทุกด้าน เรียงลำดับ คือ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและการสอนด้าน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านบุคลากร

วรพจน์ ลังกาพันธ์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ การพัฒนาโรงเรียนเพื่อเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2543 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเพื่อเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา กำหนด

ยุทธศาสตร์ไว้ 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 2) การจัดทำธรรมนูญ โรงเรียน 3) การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน 4) การพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียน 5) การพัฒนาคุณภาพนักเรียน 6) การพัฒนาระบบการ นิเทศการศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการ และครูผู้สอนมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก 5 ยุทธศาสตร์ ยกเว้น การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ปัญหาการดำเนินงานในระดับมากคือ การประเมินผลนักเรียนตามสภาพจริง ส่วนปัญหาอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อย

1. ด้านการพัฒนาคุณภาพนักเรียน มีความต้องการเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในธรรมนูญโรงเรียน การพัฒนานักเรียนให้มีพื้นฐานตามระดับการศึกษา การวางแผนจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานอย่างเหมาะสมมีความสามารถในการใช้ ภาษาและความสามารถทางคณิตศาสตร์มีคุณธรรมและจริยธรรมมีความรับผิดชอบ อยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนมีความต้องการเกี่ยวกับการได้รับการพัฒนา ศักยภาพในวิชาชีพครูความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา กระบวนการเรียนการสอนที่ถูกต้อง และชัดเจน

3. ด้านการพัฒนากระบวนการบริหารโรงเรียนมีความต้องการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนการวางแผนยุทธศาสตร์ ที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

4. ด้านการพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษา มีความต้องการเกี่ยวกับระบบการ จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวางแผนการนิเทศ แผนการนิเทศภายในโรงเรียนที่เกิดจาก ความต้องการในการนิเทศของครูผู้สอนอย่างแท้จริง การนิเทศที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัยปฏิบัติ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพบว่า สภาพภายหลังจากการดำเนินการของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดดีกว่าสภาพก่อนการดำเนินการในทุกตัวบ่งชี้ กล่าวคือ โรงเรียน มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการนิเทศอย่างเป็นระบบโดยเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้และความ ต้องการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการส่งเสริมช่วยเหลือโรงเรียน โดยเปิด โอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งตัวแทนโรงเรียนเข้ามามี ส่วนร่วมและมีการประสานเกี่ยวกับแผนพัฒนา คุณภาพของโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียน ใช้วิธีการหลากหลายในการบริหารงานด้านต่าง ๆ บางโรงเรียนกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์ใน การดำเนินงานแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมีลักษณะ

ของแผนยุทธศาสตร์มากขึ้นทั้งในเชิงกระบวนการและเนื้อหาเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมจัดทำโรงเรียนจัดทำคู่มือการบริหารและการปฏิบัติงานโครงการให้ครูทุกคนใช้มีการพัฒนาระบบนิเทศภายในร่วมกับศึกษานิเทศก์ บางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการนิเทศ มีการบันทึกผลนิเทศด้วยตนเองและผู้อื่น นำมาจัดทำเป็นสารสนเทศและนำผลมาใช้พัฒนางานให้มีคุณภาพ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบงานประเมินตนเอง (โรงเรียนขนาดใหญ่จะแต่งตั้งคณะกรรมการหลายคณะเพื่อรับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ) ทุกโรงเรียนนำข้อมูลการประเมินตนเองของแต่ละภาคเรียนมาวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายการพัฒนาและทบทวนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียน 3 ขนาดพบว่า ไม่แตกต่างกันมากนัก โรงเรียนมีความพอใจมากกับผลที่เกิดขึ้นในเรื่องความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องและการมีพัฒนาการของครูในด้านการสอนกิจกรรมหรือผลที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจคือการนิเทศที่ขาดความต่อเนื่อง ผู้บริหารโรงเรียนเปลี่ยนยุทธวิธีการบริหารจากตนเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นวิธีการกระจายอำนาจและให้บุคลากรมีส่วนร่วมมากขึ้นทำงานมีระบบสร้างความพร้อมด้านอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และติดตามการใช้เวลาของครูมากขึ้น ประการสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำทางวิชาการดีขึ้น และการทำงานเป็นทีมทำงานอย่างมีเป้าหมายทิศทางและมุ่งสัมฤทธิ์ผลของงานมากขึ้น

ส่วนในด้านความร่วมมือของบุคลากรในสำนักงานและงบประมาณจำกัด ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อกรดำเนินกิจกรรมสนับสนุนหลายประการในระดับโรงเรียน ยังต้องการคำแนะนำความช่วยเหลือในเรื่อง ระบบสารสนเทศและทักษะการประเมินเชิงพัฒนา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 453 โรงเรียน โดยได้ศึกษา ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเกี่ยวกับพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุดเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านผลผลิต โรงเรียนขนาดเล็กมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุดเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านผลกระทบ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเกี่ยวกับพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นรายด้านพบว่า โรงเรียนในสังกัดมีสภาพการดำเนินงาน ดังนี้

ด้านปัจจัย พบว่า บุคลากร ครู ผู้บริหาร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพภายในและช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุดความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัดและจำนวนบุคลากรมีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1. ด้านกระบวนการ พบว่า ธรรมนูญโรงเรียน มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และศักยภาพของโรงเรียนและการเตรียมการ โดยการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรในโรงเรียน การดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด การสรุปผลและการเขียนรายงานการประเมินตนเอง และการสร้างเครื่องมือประเมินตนเอง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. ด้านผลผลิต พบว่า ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์ และวิสัยทัศน์ การดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ระบบการประเมินตนเอง การนำผลการประเมินตนเองของโรงเรียนไปใช้ประโยชน์ และความสามารถของครูในการพัฒนาหลักสูตร มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา จากการสรุปรายงานผลการสำรวจสภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2545 – 2546 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่ส่งรายงานมายังสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา จำนวน 103 เขตพื้นที่การศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 58.86) ของเขตพื้นที่ทั้งหมด พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ มีการสำรวจสภาพการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามาแล้วจำนวน 72 เขต (คิดเป็นร้อยละ 41.14) ซึ่งรายงาน ผลสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพ มีสาระสำคัญ รายละเอียดของเนื้อหาและรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะรายงานผลสภาพการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

วิไล แสงเหมือนขวัญ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษานิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับดี พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่แสดงออกมากที่สุด ได้แก่ กำหนดขอบข่ายของงาน และการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ พฤติกรรมที่บุคลากรแสดงออกน้อยที่สุด ได้แก่ พัฒนางานแบบสร้างผู้นำ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นหัวหน้าทีม

2. ผลการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาก่อนและหลังดำเนินโครงการ

2.1 พฤติกรรมการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารหลังการดำเนินการโครงการเพิ่มขึ้นก่อนดำเนินการโครงการทุกโรงเรียน และมีพฤติกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับพอใช้

2.2 พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงหลังการดำเนินการโครงการเพิ่มขึ้นก่อนการดำเนินการคิดเป็นร้อยละ 14 และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 พฤติกรรมที่ผู้เรียนประทับใจมากที่สุด ได้แก่ ครูมีความเป็นกันเอง เอาใจใส่ช่วยเหลือผู้เรียน สิ่ง que ผู้เรียนได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ นำหลักวิชาการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สิ่ง que ผู้เรียนต้องการให้ครูผู้สอนปรับปรุงได้แก่ ให้มีการใช้สื่อการสอนอย่างหลากหลาย ส่วนพฤติกรรมที่ครูผู้สอน ส่วนใหญ่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

2.3 พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านรักการอ่าน และใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงหลังการดำเนินการโครงการเพิ่มขึ้นก่อนดำเนินการโครงการ คิดเป็นร้อยละ 16 และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความคิดเห็นของบุคลากรของสถานศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ของบุคลากรในสถานศึกษา มีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับ พอใช้ และประเด็นที่บุคลากรมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ความอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนา/ปรับปรุงของฝ่าย/หมวด/งาน ส่วนประเด็นที่บุคลากรมีความพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนา/ปรับปรุงและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน

4. ความคิดเห็นของผู้ปกครอง/ชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับพอใช้ และสิ่งที่ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน ส่วนสิ่งที่ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง/ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และโรงเรียนกับชุมชนร่วมกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

5. การสังเคราะห์ผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2543 – 2544 และมีการประเมินโดยต้นสังกัดปีการศึกษา 2544 ในมาตรฐานเกี่ยวกับผู้เรียน และผู้สอน พบว่า ทุกโรงเรียนสามารถพัฒนาได้ประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับพอใช้ ถึง ดี ส่วนมาตรฐานเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน มี 4 โรงเรียนสามารถพัฒนาได้ประสบผลสำเร็จและอยู่ในระดับ พอใช้ ถึง ดี มี 1 โรงเรียนอยู่ในระดับปรับปรุง ผลการประเมินของตนเองของสถานศึกษา ส่วนใหญ่สอดคล้องกับผลการประเมิน

โดยต้นสังกัด

เกษม ศุภรานนท์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้วยกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนสุขานารี พบว่า ด้านกระบวนการ ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการวางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินโครงการ การให้ความสนใจหรือตั้งใจร่วมกิจกรรมของครูและนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการของนักเรียนและครู และโรงเรียนจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้ดี เก่ง และมีความสุข ที่เป็นเช่นนี้เพราะโรงเรียนมีความเข้าใจในระบบการบริหาร มีการวางแผน และเตรียมการดำเนินงานอย่างเป็นระบบด้วยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ที่ถือว่าเป็นกระบวนการบริหารที่จะต้องดำเนินการไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือกับบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตามกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และปรับปรุงการปฏิบัติงาน อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพนักเรียนเป็นสำคัญ